

Opinie

Laat de kracht van beroepstrots spreken

De Volkskrant, 6 juni 2009

Beroepstrots moet serieus genomen worden. Dan is het afgelopen met de bangmakerij van professionals op de werkvloer, betogen **Thijs Jansen, Gabriël van den Brink en Jos Kole**.

Tijdens de hardnekkige stakingen van de politie begin van dit jaar liet Guusje ter Horst, minister van Binnenlandse Zaken, zich bij Pauw & Witteman ontvallen dat het werk van de politie te vergelijken is met dat van mensen op de tram en bus. 'Dat is namelijk ook zwaar werk.' In een open brief aan de minister reageerde Thijs Vullings, brigadier van politie als volgt: 'Ik stoor me er mateloos aan dat mijn hoogste baas er keer op keer blijk van geeft niets van mijn werk te snappen. Met uw opmerkingen schoffeert u de hele beroepsgroep van de politie. Voert u de discussie alstublieft met eigenlijke argumenten. Dat zou wellicht een eerste stap in de goede richting betekenen.'

Vullings kwam hiermee op voor zijn beroepstrots. Trots is immers het zelfbewust uitkomen voor een prestatie of eigenschap van jezelf of van iets of iemand die je tot 'jezelf' rekent, omdat deze aan hoge maatstaven voldoet en brede erkenning verdient. Je wilt dat anderen je positieve waardering van dat 'eigene' op zijn minst respecteren, of – nog liever – delen. De tegenhanger van trots is het vernederende gevoel je te moeten schamen voor een ondermaatse prestatie of eigenschap die je (direct of indirect) tot de jouwe rekent.

De politiestaking en Vullings reactie gingen over magere salarissen, maar waren ook een protest tegen het gebrek aan maatschappelijke erkenning. Met name het laatste past in een steeds sterker wordende golf van beroepstrots in de semipublieke sector. Enkele signalen van die golf:

1. Vroeger werden alleen notarissen, artsen en advocaten als professional beschouwd. Dat tegenwoordig ook verpleegsters, politieagenten en andere werkenden in de (semi)publieke sector zich professional noemen is een teken van een groeiend zelfbewustzijn en van ambitie.

2. Er is steeds meer behoefte aan organisaties die niet alleen opkomen voor de materiële belangen van professionals, maar ook voor de vakinhoudelijke kwaliteit van hun werk, voor hun beroepsidealen en hun beroepsethiek. Bestaande organisaties zoals brancheorganisaties, vakbonden of beroepsorganisaties hebben daar onvoldoende weerklank aan gegeven. In alle (semi)publieke sectoren zijn echter tegenbewegingen ontstaan. Zo werd een tijd terug bijvoorbeeld NU'91 al opgericht omdat de reguliere vakbonden onvoldoende opkwamen voor de kwaliteit en erkenning van het werk in de verpleging. Meer recent ontstond de vereniging Beter Onderwijs Nederland, die op de bres staat voor een beter middelbaar onderwijs.

3. Er is toenemend verzet onder professionals. De opvallend hardnekkige stakingen van politiepersoneel in de eerste helft van 2009 waren daarvan een pregnant voorbeeld. Maar ook het verzet van individuele beroepsbeoefenaars (klokkenluiders) tegen misstanden op hun werk is een signaal van opkomende beroepstrots.

Vooraf de ontwikkelingen in het onderwijs, de zorg en bij politie en justitie vallen op bij deze groei van beroepstrots. Professionals in deze sectoren eisen dat hun managers en bestuurders verstand hebben van wat er op hun werkvloer gebeurt en de complexiteit van hun dagelijkse werk begrijpen. Zij zijn het zat om 'aangestuurd' te worden door leidinggevendenden die met missiven van elders komen en hun dagelijkse beroepspraktijk reduceren tot het eenvoudigweg toepassen van formats, regeltjes en richtlijnen, protocollen en Diagnose Behandelcombinaties. Dergelijke aansturing gaat volgens vele beroepstrotse professionals ten koste van de kwaliteit van hun werk en demotiveert hen.

Het streven naar erkenning voor beroepstrots past in een bredere trend. Ook als politiek sentiment is trots vanaf 2002 aan een stevige opmars bezig in de Nederlandse samenleving, met name als 'nationale trots'. Politici van de linker- tot de rechterflank van het politieke spectrum spelen daar nadrukkelijk op in.

Die nationale trots lijkt te ontspringen aan te lang miskende eigenwaarde en toont zich vervolgens in het zelfbewust opeisen van respect voor wat 'eigen' is, een nationale identiteit. Als politiek sentiment steeg trots met stip door de opkomst van Fortuyn. Hij combineerde 'gay pride' en nationale trots. Tegenwoordig lijkt vooral Geert Wilders munt te slaan uit het blijkbaar breed levende sentiment van nationale trots. De combinatie van zelfverzekerdheid en moed die uit zijn optreden spreken, trekt velen aan.

Bij een vergelijking van nationale trots en beroepstrots valt op dat de Haagse politiek alles uit de kast haalt om in te spelen op nationale trots maar dat ze lauw, inconsequent en averechts reageert op de groeiende beroepstrots. Dat zou anders moeten. De publieke relevantie van beroepstrots verdient veel meer aandacht. Er zou daartoe een maatschappelijk debat gevoerd moeten worden over de ethiek van de trots.

In de christelijke traditie werd trots veelal als hoogmoed en zonde beschouwd. De klassiek Griekse filosoof Aristoteles oordeelde echter anders. Voor hem was trots het juiste midden tussen misplaatste nederigheid en ongepaste verwaandheid. Wie een uitstekende prestatie levert, maar die niet uitvent en van anderen daarvoor geen erkenning vraagt, is volgens Aristoteles (te) nederig. Maar wie zichzelf ten onrechte grootse prestaties toedicht, is verwaand. Wie terecht trots is, toont karakter. Als het om 'gepaste tevredenheid over eigen geleverde prestaties' gaat, is trots een deugd.

Nationale trots vervalt makkelijk tot een ondeugd wanneer men zich bijvoorbeeld beroemt op prestaties die anderen in het verleden leverden. De 'blinde trots' van sommige bestuurders lijkt daarop. Beroepstrots heeft de potentie een deugd te zijn als er tenminste sprake is van gepaste tevredenheid over zelf geleverde prestaties. Dergelijke trots is een bron van een gezond gevoel voor

eigenwaarde, zelfrespect en motivatie en daaraan is bij professionals in hun dynamische en complexe werkomgeving veel behoefte.

De opkomst van beroepstrots heeft ook een politieke dimensie, omdat ze ook over de verdeling van macht gaat. Als beroepstrots serieus genomen wordt, vindt machtsuitoefening in organisaties niet langer eenzijdig van boven naar beneden plaats. Het is dan afgelopen met bangmakerij van de professionals op de werkvloer, maar ook met hun misplaatste nederigheid en de daardoor ongekend blijvende beroepstrots. Zij accepteren het niet meer dat zij worden gekleineerd tot louter uitvoerder van beleid dat door anderen bedacht is; zij eisen zeggenschap. Zij staan voor hun vakmanschap. Als de kwaliteit van het werk in het geding is, zwijgen ze niet, maar doen ze hun verhaal, individueel en collectief.

De politieke kansen die de opkomst van beroepstrots biedt, worden tot op heden nog onvoldoende onderkend. In de landelijke politiek is men nog altijd gepreoccupeerd door het polderspel met de oude vertrouwde maatschappelijke organisaties. De brancheorganisaties of vakbonden zelf reduceren beroepszeer echter nog te vaak tot een financieel probleem. Op de nieuwe agenda van beroepstrots staan echter juist kwalitatieve kwesties: de optimalisering van de kwaliteit van het dagelijks werk, moed, zelfvertrouwen, engagement en motivatie, professionele autonomie, eigen verantwoordelijkheid, beroepsethiek en werkzame idealen.

Een gezonde visie op hoe in Nederland werk georganiseerd zou moeten worden om beroepszeer tegen te gaan en beroepstrots recht te doen, wortelt ons inziens in een republikeinse filosofie. Het gaat in die denktraditie niet om eenzijdige belangenbehartiging van burgers, politiek, bestuurders of professionals. Het gaat uiteindelijk om de publieke zaak (*res publica*) die, in al zijn pluriformiteit, gediend moet worden. Hoe dat het beste kan, daarover moeten professionals, patiënten en cliënten, bestuurders en politici met elkaar in de slag, redelijk vreedzaam in dialoog of vol passie in debat. Maar vast staat dat het daarbij van groot belang is dat professionals zich, veel meer dan nu het geval is, over de kwaliteit van hun werk laten horen. Laat de ongekende kracht van beroepstrots spreken!

Thijs Jansen, oprichter en bestuurslid van de Stichting Beroepseer (www.beroepseer.nl), **Gabriël van den Brink**, hoogleraar Maatschappelijke Bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg en **Jos Kole**, tot voor kort postdoctoraal onderzoeker beroepsethiek aan de VU te Amsterdam. Afgelopen donderdag verscheen het door hen geredigeerde boek *Beroepstrots. Een ongekende kracht* (uitgeverij Boom, Amsterdam). Het is de opvolger van het in 2005 verschenen boek *Beroepszeer. Waarom Nederland niet goed werkt*.